

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на тема

Sharing Economy and Utopia

The Commodification of Collaborative Consumption and the Influence on its Inherent Utopian Impulses, Motifs, Blueprints and Trajectory through the Evolving Commercial Sharing Economy

за присъждане на научно-образователна степен „доктор”

на **Мартин Вия,**

докторант към катедра „История на философията”

Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

1. Общо представяне на процедурата, докторанта и дисертацията

Дисертацията, материалите към нея и предварителните процедури отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за приложението му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”. Докторантът е положил задължителните изпити, приключил е в срок обучението си, вътрешната защита е проведена на редовно заседание на катедра „История на философията“, която е предложила откриване на процедура по защита на дисертационния труд без нужда от съществена доработка; в предписания срок са решението на Факултетния съвет на Философски факултет за избор на жури и провеждане на защита.

Дисертацията е следствие на дългогодишна образователна подготовка и завиден практически опит в няколко университета и страни. След първоначално техническо образование в Буцбах, Федерална република Германия, Мартин Вия завършва търговско професионално училище с профил по ИТ счетоводство, стажува и работи по специалността, следва на индивидуален план търговия в Бюдинген и бакалавърската програма по политически науки и английски език в университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург. Там завършва и магистратура по английска филология и политически науки. Мартин Вия работи и като преподавател по програмиране и английски език в различни немски държавни и частни учебни заведения и фирми, участва като доброволец в множество обучителни и организационни програми, има и сериозен опит в работата с технологични фирми от целия свят, вкл. и в България. Тук той завършва пълния редовен курс на докторантската програма „Философия на английски език“ към

Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ и полага с отличие докторанските минимума. Част от дисертационните изследвания са проведени по програма „Еразъм“ в университета във Фрайбург, както и с лични средства в Калифорния, САЩ. Мартин Вия има нужния университетски педагогически опит в тристранната магистърска програма „Медии, комуникации, култура“ на СУ и университетите „Виадрина“ във Франкфурт/Одер и Ница-Антиполис.

По темата на дисертацията е изнесъл доклада „Утопични схеми и оптечатъци“ на световния конгрес „500 години утопия“ в Лисабон през 2016 г., както и статията *Contemporary Utopianism: Theory and Practice; Imprints of Blueprints* в електронното списание *Philosophia* <https://philosophia-bg.com/archive/philosophia-16-2017/>

Основната тема на дисертацията *Икономиката на споделянето и утопията* е развита на 230 страници; библиографската справка от над 350 монографии, статии и интернет-адреси на английски, немски и френски се дава по реда на появата им в текста 958 цитирания.

Дисертацията започва с благодарности към различни изследователи и колеги от България, Германия, Великобритания, САЩ и др., с които е консултирана темата, която се състои от:

Въведение, където е заявена основната теза за несъмнената връзка между „споделена икономика и утопия“. Това е основният обект на специализирано изследване чрез интердисциплинарни, но историко-философски единни методи на понятиен и контекстуален анализ. Крайната цел е да се представи и осмисли чрез „наративни арки и дефинитивни процедури“ хронологичната и понятийно-типологична история на утопичната мисъл, за да се идентифицират основните понятия, чрез които ще се изследват аспектите, пряко свързани със споделената икономика, както и да се дадат модели за предвиждане на развитието ѝ.

Тезата е разгърната в четири части; първите две са по-скоро историко-философски и представят:

Понятие за утопия, където са разгледани обстойно схващанията за утопия при Т. Мор, Декарт, Хегел, Маркс, Блох и Франкфуртската школа предимно в социално-конструктивен план;

Утопичната типология и социалната история, продължаваща историко-философското и понятийно разглеждане от Франкфуртската школа, най-вече Т.В. Адорно и влиянието от Фр. Ницше, до А. Ранд, както и разновидностите на т. нар. „капиталистическа утопия“, връзката с екоутопиите, техноутопиите, идеологията на

Силициевата долина и градоустройствените решения в различни форми, повлияни позитивно и негативно от утопично мислене и екзистенциално-антропологическите му проекции.

В останалите части се обсъждат:

Икономика на споделянето, представена чрез темата за „Другия“ и понятието за споделяне, което се развива с примери от съвременни индустрии и т.нар. технокапитализъм, мрежовите ефекти и монополи, като се дава и „тъмната страна“ на икономиката на споделянето чрез рефериране и критичен анализ на две своеобразни утопии - на Дж. Рифкин за общество с нулеви разходи и сингуларността според Р. Кързуайл;

Утопични черти на икономика на споделянето, в която да показани ефектите от прилагането на отделни мотиви и фрагменти, за да се разкрие утопичният хоризонт на икономиката на споделянето, напреженията между иновации и регулации, бягствата от данъци и влиянията им върху властовите структури и т. нар. асиметричната откритост;

Влиянието на икономиката на споделянето за неравенството и нарастването нацените, където са развити математически и икономически модели и предложения за бъдещо икономическо изследване. В помощ на едно твърде специализирано разбиране се явяват и множество икономико-математически фигури и формули, онагледяващи основните изводи, оценки и предвиждания на автора.

В *Заключението* се подчертава връзката между понятията за откритост, власт и утопия и се предефинира капиталистическият *Zeitgeist* откъм реалността на икономиката на споделяне.

Дисертацията е написана на четивен английски език в стила и на научно изследване, и на образователна публицистика, напълно съответстваща на изследвания предмет, породил от своя страна особен жанр с научно-публицистичен, програмно-политически и технологично-образователен характер. Съвсем е разбираемо, че на места езиковите конструкции показват влиянието на немския произход, образование и култура на дисертанта, който няма как да устои на естественото за родния му език „натрупващо“ образуване и обяснение на понятия чрез други, които нерядко размиват в многосмислия едно иначе ясно значение; отчасти на това се основават и славата, и слабостта на немската философска мисъл. Това личи още в подзаглавието на дисертацията, което изразява и тезата ѝ: *Комодификацията на съвместното потребление и влиянието на присъщите му утопични импулси, мотиви, схеми и траектории при развиващата се икономика на споделянето*. Несъмнено тя е повлияна от разбирането на човешкото

съществуване чрез „принципа на надеждата“ и „битието на все-още-неосъщественото“ на Е. Блох, към когото Мартин Вия изпитва разбираеми предпочитания, доколкото изразява рационалната ирационалност или ирационалната рационалност на проективното съществуване както на отделния човек, така и на общностите и обществата.

Авторефератът, преведен на български с доста неточни изрази, все пак дава достатъчно добра представа за структурата на дисертацията и мисловния ход на автора, като завършва с най-обща насока за бъдещи изследвания и с ясно очертани приноси моменти.

2. Актуалност на темата

Приносният характер на работата е несъмнен с насочване на темата за утопията към „икономиката на споделянето“ и нейни деривати, едни сред индърдисциплинарно най-обсъжданите напоследък явления. Тук се пресичат различни наднационални, надрегионални и изобщо глобални и трансиндивидуални, преливащи едно в друго условия за труд, образование, съвместен и личен живот и реализация на всеобщи и единични цели. При това не става дума за несъмнено свързани със стремеж за безусловна печалба, прогрес и експлоатация на природата отделни дейности, а за същностна проява на същинско човешкото – общуването и споделянето не в тривиалния смисъл на словесност, а на съ-действие и личностно многообразие. Дотолкова оттук се откриват екзистенциалните условия, които пораждат класическите утопии, макар икономиката на споделянето да се представя като неутопична, какъвто впрочем е маниерът за представяне на възможното най-добро устройство поне от времената на мита за Атлантида до всякакви съвременни „прогресивни“ стратегии и планове - от тия на Европейския съюз до оптимизма на start-up проектите.

Мартин Вия подлага на изследване именно последователността на утопичното мислене и действие, което произвежда не само теоретични текстове, но и жизнена реалност. Тя има свойството да поддържа постоянната надежда за възможен общ свят, където благодарение на технически средства, пряко участие в управление и самоуправление, равенство на възможностите и рационално планиране с отчитане на индивидуалните спонтанности ще създава постоянно прогресиращ начин на живот и осъществяването на индивидуалната потребност от щастие с общностното му гарантиране. Същевременно под тия условия, много от които са чисто идеологически, винаги прозират реалности, водещи до тъкмо противоположните обществени и лични

резултати; това сближава утопията като реализационна цел и споделената икономика като целева реалност.

Актуална е не само темата на изследването; за разлика от други историко-философски работи, то не се затваря в дисциплинарно тесен и твърде специализиран авторски кръг. Дисертацията покрива широкото поле, простиращо се от класическите литературни утопии през политически програми до най-съвременни икономически и технологични решения. Тя обаче остава философска, доколкото намира непроменливи битийни и мисловни структури като своеобразна приложна логика и обществени реалности. Благодарение на това може да дава прогнози, не винаги отговарящи на предимно насоченото към всеобщо щастие и светло бъдеще утопично мислене, проявяващо се в съвременните икономически условия. В голяма степен последните се крепят и в реалностите и илюзиите на технологичния, финансовия, информационния и рекламномедиен обмен. В това отношение работата е разумно-скептична и не е дотам пленена от предмета си, че да се влюбва до забрава в него. Дори и дълбоко навлизащ в темата, Мартин Вия успява навсякъде да пази необходимата дистанция за едно научно изследване, чиято трезвост личи не само в полезните икономико-математически схеми.

3. Приноси

Авторът изброява следните приноси: категоризацията на замъгления феномен на споделената икономика, поставена в контраст с „утопичните“ теории и организации за съвместно потребление, от които произхожда; използване на утопичното мислене с цел да се разрушат рамките на стандартните политически съвети; определя споделената икономика като хибрид между техно-либертарианска утопия и светло-зелена екоутопия; въвежда термина „голдуошинг“ за базово-капиталистическите тенденции на Силициевата долина, като инструментализира образи от Златния век и утопичните мотиви за натрупване, рекламиране и генериране на приходи; представя математически модел на доходи и неравнопоставено благосъстояние за приложение и предвиждане от страна на икономисти; чрез схематизацията на утопичните черти се дава модел за идентифициране на неутопични поризведения като форми на утопия; разкрива контекстуалния и зависещ от историческото време характер на различни утопични форми на мислене и живот.

Според мен най-съществените приноси са свързани със схематизацията на утопичните черти, извлечени от изследваните утопии, и изведените от тях формули и модели, които имат несъмнено евристично значение за извънфилософски области на изследване и предвиждане. Така работата се нарежда към сравнително малкото днес, но пък

отговорачи на класическите методологически претенция на философията да е приложима в непосредствената научна и жизнена практика. Съществен принос са таблиците и обясненията към тях за утопичните маркери на стр. 129, за предвижданията в развитието на икономиката на споделянето на стр. 164, за утопичните маркери на тая икономика на стр. 200 и математико-икономическите модели за развитието с оглед на нарастващо неравенство и цени.

Несъмнен принос е обстояйното разглеждане на автори като Рифкин и Кързуайл, както и свеобразното въвличане на методологията на Ернст Блох и черти от анархистическите нагласи в преодоляване на взаимообусловените ограничения на марксизма и неговите критици.

Но не само приносите, а самият начин на изложение, разказване и критически бележки дават достатъчни основания работата да бъде предложена за издаване като монография.

4. Основни критични бележки

Като ръководител на докторантурата на Мартин Вия надали имам право на критични бележки, отнасящи се до светогледни убеждения, както и до изработен стил на изследване и представяне на резултати, чиято промяна нито е лесно възможна, нито пък е желателна. В тях личи споменатото недоверие както към технологичните опори на знанието, така и към верските, религиозни и в известен смисъл надсветови мотиви за човешката дейност. Заобикалянето им в представянето на утопията, която е форма на технологично и политическо секуларизирано представяне на същински верски общности, води обаче до пропускане на контекста, в който може да се разбере и т. нар. икономика на споделянето: както утопията, така и подобна икономика се раждат и възраждат непрекъснато в последните 500 години с един реформационен идеен и практически патос. Родилните петна идват от почти едновременното дело на Т. Мор и М. Лутер и личат до днес в общности както от технологично отворен тип, напр. хутеритите, таки и от закрити към технологията, напр. амиши. Те имат обаче все една една цел – осъществяване на първично, апостолическо общуване и споделяне в рамките на християнската традиция, предписала си световна валидност. По-обстояйното засягане на верско и културно предопределените мотиви в утопията и споделянето би спомогнало пропуските в работата да бъдат не само по-малко, но и тя да се открие към далеч по-мощната идейна и социална реалност на религията.

Много от изобилните бележки под линия могат да са в основния текст дори и тогава, когато развиват теми, всяка от които би могла да бъде достатъчно „дисертабилна“ – напр. за утопията и проектирането на крайградските пространства, за новата треска за злато и калифорнийската идеология, за „искепийската сингуларност“ у Кързуайл и др.

Заклучение:

Дисертационният труд **Sharing Economy and Utopia. The Commodification of Collaborative Consumption and the Influence on its Inherent Utopian Impulses, Motifs, Blueprints and Trajectory through the Evolving Commercial Sharing Economy** или

Икономиката на споделянето и утопията. Комодификацията на съвместното потребление и влиянието на присъщите му утопични импулси, мотиви, схеми и траектории при развиващата се икономика на споделянето е самостоятелно, дългогодишно провеждано изследване, подкрепено с достатъчен брой научни прояви и публикации с несъмнен приносен характер.

Предлагам на научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Мартин Вия.

25.06.2017

проф. д-р Димитър Денков